

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:  
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР  
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

**МАТЕРІАЛИ**  
Міжнародної науково-практичної конференції

*Одеса, 26 квітня 2024 року*

Одеса  
«Фенікс»  
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою  
Національного університету «Одеська юридична академія»  
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24      **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.  
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

*Матеріали видано в авторській редакції*

**Чорний Максим Михайлович**

ЩОДО ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ПРОЦЕСУАЛЬНЕ КЕРІВНИЦТВО У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У ЯКИХ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ»..... 293

**Щербатий Роман Романович**

КОНКУРС НА ПОСАДУ СУДДІ: ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ РИСИ..... 295

## **СЕКЦІЯ 8. ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ Й ПРАКТИКИ**

**Чанишева Галія Інсафівна**

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ ..... 297

**Oleh M. Yaroshenko**

INTERNATIONAL TRENDS IN THE SPHERE OF FLEXIBLE WORKING HOURS..... 299

**Бориченко Катерина Валеріївна**

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКІВ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ЗА ВИРІШЕННЯМ ТРУДОВИХ СПОРІВ У РАЗІ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОПЛАТУ ПРАЦІ ..... 302

**Венедіктов Сергій Валентинович**

ЩОДО ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ НА ПРОСУВАННЯ ПО РОБОТІ ..... 304

**Lagutina Iryna**

HYBRID WORK AS A TYPE OF «FLEXIBLE WORK» ..... 306

**Мельник Костянтин Юрійович**

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДСТОРОНЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ВІД ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ ..... 308

**Подорожній Євген Юрійович**

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОБОЧОГО ЧАСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ..... 311

**Тихонович Олексій Юрійович**

ЩОДО ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ НА ІНФОРМАЦІЮ ВІД РОБОТОДАВЦЯ ПРО УМОВИ ПРАЦІ..... 312

**Наньєва Марія Іванівна**

СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ..... 314

**Панченко Анна Олександрівна**

ПОНЯТТЯ «ВРАЗЛИВІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ» ТА ВПЛИВ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РОЗШИРЕННЯ ЙОГО ЗМІСТУ..... 316

**Пожарова Оксана Вікторівна**

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ ..... 319

**Сушко Вячеслав Вікторович**

МОБІНГ НА РОБОТІ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ЗГІДНО З ТРУДОВИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ ..... 321

**Шукін Олександр Сергійович**

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ПРАЦІВНИКА НА СВОЄЧАСНИЙ РОЗРАХУНОК ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ .. 323

**Білик Олександр Сергійович**

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ..... 327

**Галузінський Назар Олександрович**

ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ САНКЦІЙ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ..... 329

**Горбаченко Ерік Сергійович**

ГАРАНТІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ РОБОТОДАВЦЯ ..... 331

**Жученко Руслан Олегович**

УСНИЙ ТРУДОВИЙ ДОГОВІР: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ..... 333

**Казімирова Ольга Олегівна**

ПОСЛУГИ З ПОСЕРЕДНИЦТВА ЯК ВИД НЕСТАНДАРТНОЇ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ..... 335

**Карпенко Олександр Олександрович**

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ ..... 338

**Мирончук Владислав Володимирович**

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ КОЛЕКТИВНИХ УГОД..... 339

**Стецьків Мар'ян Богданович**

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК СКЛАДОВА ЇХНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ... 341

## **СЕКЦІЯ 9. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА**

**Степаненко Оксана Василівна**

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В ПРАКТИЦІ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ЄСПЛ.... 345

**Стрельцов Євген Львович**

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 347

ворами форм, у процесі формування та реалізації соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин.

У доктрині трудового права досить докладно визначено значення соціального діалогу як правового явища. Так, на думку В. В. Яцишина, воно детермінується загальною спрямованістю на визначення, зближення та узгодження позицій сторін та їх суб'єктів задля формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [4, с. 2]. Вчений підкреслює значення соціального діалогу як: «засіб розбудови суспільних відносин демократичними методами; засіб покращення умов праці як базової категорії життя; засіб подолання соціальної напруженості та вирішення конфліктних ситуацій; засіб забезпечення та спосіб встановлення справедливого балансу між інтересами сторін соціального діалогу у сфері праці» тощо. При цьому В. В. Яцишин звертає увагу на значення соціального діалогу як важливого та ефективного інструменту подолання кризових ситуацій, враховуючи світову ситуацію в умовах пандемії COVID-19 та її наслідки для сфери праці.

Необхідно також акцентувати увагу на значенні соціального діалогу для підвищення рівня і якості життя громадян, досягнення соціальної стабільності та громадської злагоди в суспільстві, враховуючи предмет соціального діалогу, про який у понятті соціального діалогу у ст. 1 Закону України «Про соціальний діалог в Україні».

Особливу увагу необхідно звернути на значення соціального діалогу під час воєнного стану в Україні. Безумовно, така обставина заважає звичайному функціонуванню інститутів демократії та правової системи, що робить соціальний діалог ще більш важливим для забезпечення взаєморозуміння та співпраці між різними суспільними групами. Ба більше, здійснення соціального діалогу зумовлює розвиток економічної безпеки, яка є однією з основних складових національної безпеки та необхідною передумовою для протистояння агресору.

#### **Список використаних джерел**

1. На шляху до ефективного, впливового та інклюзивного соціального діалогу в Україні: Зелена книга. URL: <https://www.ilo.org/uk/publications/na-shlyakhu-do-efektyvnogo-vplyvovoho-ta-inklyuzyvnoho-sotsialnoho-dialohu>
2. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
3. Чанишева Г. І. Правові основи соціального діалогу у сфері праці. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 63. С. 323–328.
4. Яцишин В. В. Принципи соціального діалогу у сфері праці : дис. ... д-ра філософії : 081 – Право / НУ ОЮА. Одеса, 2021. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0822U100324>

**Ключові слова:** соціальний діалог, поняття соціального діалогу, значення соціального діалогу, законодавство України.

**Keywords:** social dialogue, the concept of social dialogue, the importance of social dialogue, legislation of Ukraine.

**Мирончук Владислав Володимирович**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення*

## **ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ КОЛЕКТИВНИХ УГОД**

Основним актом національного законодавства, що визначає правові засади розробки, укладення та виконання колективних договорів і угод з метою регулювання трудових відносин та захисту соціально-економічних інтересів працівників і роботодавців є Закон України

«Про колективні договори та угоди» від 1 липня 1993 року № 356-XII [1]. Водночас у чинному Законі відсутні дефініції колективної угоди і колективного договору, що значно ускладнює визначення їх правової природи. Відповідні терміни не визначені й у Законі України «Про соціальний діалог в Україні» від 23 грудня 2010 року № 2862-VI [2].

Потрібно враховувати, що відповідно до п.2 ст.6 Європейської соціальної хартії (переглянутої), «з метою забезпечення ефективного здійснення права на укладання колективних договорів Сторони зобов'язуються сприяти, коли це необхідно і доцільно, створенню механізму переговорів на добровільній основі між роботодавцями або організаціями роботодавців та організаціями працівників з метою регулювання умов праці за допомогою колективних договорів» [3]. І хоча в Європейській соціальній хартії (переглянутій), як і в актах МОП, Європейського Союзу термін «колективна угода» не застосовується, міжнародні трудові норми про колективний договір поширюються й на колективні угоди, укладення яких передбачено законодавством окремих держав-членів.

Більше того, у чинній редакції Кодексу законів про працю України відсутні норми про колективні угоди, що не узгоджується із теорією трудового права та базовими нормативно-правовими актами у сфері праці [4, с.600].

Поняття колективної угоди потребує законодавчого визначення як одна з ключових категорій під час соціального діалогу, адже в національному законодавстві розмежування колективних договорів та колективних угод необхідно для забезпечення повноти реалізації трудових, інших соціальних прав та економічних прав працівників та роботодавців, їх представників

Крім того, у вітчизняній науці трудового права колективні угоди вже давно включені до системи джерел трудового права. Так, Г. І. Чанишева, досліджуючи колективну угоду як джерело трудового права, визначає її як «правовий акт, що укладається між соціальними партнерами та містить їхні зобов'язання про встановлення умов праці, зайнятості і соціальні гарантії для працівників держави, галузі, регіону» [4, с.327]. Тому визначення поняття колективної угоди та з'ясування її правової природи має важливе теоретичне, наукове та практичне значення.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що у новому Законі України «Про колективні договори та угоди» від 23 лютого 2023 року № 2937-IX [6], що набере чинності через шість місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні, правовому регулюванню колективних угод присвячено окремий розділ III «Колективні угоди». Цей Закон був прийнятий для виконання Україною взятих на себе зобов'язань у рамках процесу євроінтеграції. Структура і зміст нового Закону заслуговують на позитивну оцінку, оскільки в ньому враховані міжнародні трудові норми, позитивний законодавчий зарубіжний досвід у цій сфері.

Відповідно до абзацу другому частини першої ст.2 Закону України «Про колективні угоди та договори» «колективна угода (генеральна, галузева (міжгалузева), галузева обмеженої дії, територіальна, територіальна в окремій галузі) – письмовий нормативний документ, що укладається відповідно до цього Закону з метою регулювання трудових, соціально-економічних відносин на національному, галузевому, територіальному рівнях» [6].

Незважаючи на свій позитивний вклад у питання правового урегулювання соціального діалогу в Україні, за слушним зауваженням Г. І. Чанишевої, визначення колективної угоди у нормах нового Закону України «Про колективні угоди та договори» «не відображує її правової природи і, своєю чергою, потребує визначення самого поняття «письмового нормативного документу», що є, вочевидь, родовим стосовно колективної угоди» [4, с.601].

Очевидно, що при такій ситуації законодавець обмежує можливості застосування колективних угод рамками письмового нормативного документу, що може суперечити правовій природі договірної регулювання трудових відносин, адже на науковому рівні виділяють два види правового регулювання: нормативне (загальне) та ненормативне (індивідуальне). За оцінкою М. О. Пащенко, «індивідуальне правове регулювання передбачає виникнення правовідносин за моделями поведінки, які сторони визначають за домовленістю між собою і які

відповідають основним принципам права» [8, с.242]. Тобто у визначенні поняття колективної угоди у ст. 1 нового Закону України «Про колективні угоди та договори» не відображено, що цей акт укладається між сторонами соціального діалогу в договірному порядку.

Важливе зауваження щодо правової природи колективних угод висловлено Г. І. Чанишевою, яка підкреслила, що «колективні угоди і договори є актами соціального діалогу, що поділяються на правові та неправові. Останні укладаються у формі меморандумів, резолюцій, угод тощо і не містять норм права» [4, с.601]. Тому при визначенні поняття колективної угоди потрібно застосовувати термін «правовий акт», тому що до змісту цієї угоди включені норми права, що є обов'язковими для виконання її сторонами. Тобто колективна угода є правовим актом соціального діалогу.

У зв'язку з цим варто запропонувати альтернативне визначення поняття колективної угоди порівняно з визначенням, закріпленим у ст. 1 Закону України «Про колективні угоди та договори» як правового акту, що укладається між сторонами соціального діалогу в договірному порядку з метою регулювання трудових, соціальних, економічних відносин на національному, галузевому, територіальному рівнях.

Видається доцільним закріплення запропонованого визначення й у Трудового кодексу України, проект якого було оприлюднено 5 січня 2024 року. Перевагою законопроекту є включення до його структури окремої Книги «Колективні трудові відносини», складовою якої стане новий Закон України «Про колективні угоди та договори».

#### **Список використаних джерел**

5. Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
7. Європейська соціальна хартія (переглянута) : від 03.05.1996 р. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_062/print](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062/print)
8. Чанишева Г. І. Колективні угоди як правові акти соціального діалогу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 600–603.
9. Чанишева Г. І. Колективні угоди як джерела трудового права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 326–329.
10. Про колективні угоди та договори : Закон України від 23.02.2023 р. № 2937-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 60. Ст. 194.
11. Пащенко М. О. Роль загального та індивідуального правового регулювання у забезпеченні природних прав людини. *Альманах права*. 2017. Вип. 8. С. 240–244.

**Ключові слова:** соціальний діалог, колективна угода, правова природа, законодавство України.

**Keywords:** social dialogue, collective agreement, legal nature, legislation of Ukraine.

**Стецьків Мар'ян Богданович**

*Львівський національний університет імені Івана Франка,  
аспірант кафедри соціального права*

## **ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК СКЛADOVA ЇХНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Статтею 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначено правову основу пенсійного забезпечення військовослужбовців піс-